Is-Santwarju tal-Madonna tal-Ħlas

Ħal Qormi

Kitba u ritratti – Caroline Busuttil

Il-Knisja tal-Madonna magħrufa aħjar "Santa Marija tal-Ħlas" tinsab f'Wied is-Sewda bejn Ħal Qormi u Ħaż-Żebbuġ. Għalkemm hi iktar viċin Ħaż-Żebbuġ, din il-knisja minn dejjem kienet tagħmel ma' Ħal Qormi. Ma dan il-fatt hemm marbuta diversi stejjer.

Oriġini tal-Knisja

Din il-knisja hija antika ħafna, fil-fatt jingħad li l-ewwel knisja ddedikata lil Santa Marija tal-Ħlas inbniet fis-seklu 15, jiġifieri x'aktarx fi żmien meta Alfonso kien sultan tal-Aragoniżi. Il-knisja jingħad li nbniet fl-1495, u kienet tikkonsisti fi knisja mdaqqsa imma nieqsa mir-rikkezzi. Madankollu kienet ħelwa ħafna u kienet tiġbed l-attenzjoni tal-bdiewa. Il-knisja kienet popolari ukoll ma nies ta' nħawi oħra għax billi kienet tiġi nofs triq bejn il-Birgu u l-Imdina, l-ibliet ewlenin ta' Malta f'dak iż-żmien, ħafna kienu jieqfu hemm biex jistrieħu mit-triq twila u, fil-mistrieħ jinvistaw il-Madonna.

Il-Knisja terġa' tinbena mill-ġdid

Jidher li lejn nofs tas-seklu sittax il-knisja kienet fi stat ħażin ħafna. Fis-sena 1560, it-teżorier ta' l-Ordni, Fra Kristofru Le Boulleur de Montgaurdi, li aktarx kien imur il-kaċċa fl-inħawi magħrufa tal-Ħlas. Hu kien devot kbir tal-Madonna, tant li ddeċieda li jibni l-knisja mill-ġdid. Hu bena ukoll kamra għar-rettur fil-ġnejna li hemm fil-qrib. Montgaurdi ukoll ħallas għall-kwadru l-qadim li juri l-Madonna fuq is-sħab u fil-ġnub, lil San Pawl, patrun ta' Malta u San Ġwann il-Battista, patrun ta' l-Ordni, bl-arma tiegħu isfel nett, u d-data 1573 turi meta sar l-kwadru.

Fiż-żjara tiegħu Monsinjur Dusina fl-1575, żar 22 knisja u kappella f'Ħal Qormi. Hu semma l-knisja li kienet tinsab fil-limiti magħrufa tal-Ħlas u rrefera għaliha bħala l-knisja tal-Madonna tal-Kilas jew Kalas. Żjarat oħra saru mill-Isqof Malti Monsinjur Baldassare Cagliares fl-1616 u l-Isqof Monsinjur Balaguer fl-1656. Dawn kollha rrimarkaw li l-knisja tal-Ħlas kellha devozzjoni kbira, kif ukoll tissemma l-ġenerożità kbira tal-Kavallier Montgaurdi li kien benefattur kbir ta' din il-knisja.

Tibdil fil-Knisja

Bejn l-aħħar tas-seklu sbatax u nofs is-seklu tmintax sar l-akbar tibdil f'din il-knisja. Mill-vista ta' Monsinjur Cocco Palmieri fl-1693, jidher li l-knisja nbniet mill-ġdid. Il-bini tal-knisja mill-ġdid sar fuq l-pjanta ta' Lorenzo Gafà. Jidher li l-knisja ġiet irranġata minħabba li ġarrbet ħsara kbira fit-terrimot li kien inħass fl-1 ta' Jannar ta' l-1693. Jidher li meta sar dan it-tibdil, il-knisja tkabbret fuq wara fejn llum insibu l-kampnar.

Il-Knisja llum

Minn meta l-knisja reġgħet inbniet lejn l-aħħar tas-seklu 17 saru xi tibdiliet oħra. Is-saqaf tal-knisja huwa sabiħ ħafna, kif inhuma ukoll d-dettalji li fih. Is-saqaf huwa wieħed tond u mibni b'volti mibnijin fil-ġebel b'sengħa kbira. Dawn il-volti huwa mserrħin fuq il-kustilji, li huma ħnejjiet kemmxejn kbar li kienu saru biex jagħtu aktar saħħa lis-saqaf troll.

Snin wara li nbniet il-knisja nħass il-bżonn li jinbena portiku addattat. Ma nafux jekk Lorenzo Gafà inkorporax il-portiku fid-disinn tiegħu, għax minn pjanti ta' knejjes oħra li ddisinja hu li fihom portiku, għandhom għamla differenti. Il-portiku li fiha din l-knisja iktar għandu għamla ta' loġġa, u kien iservi biex bosta nies li kienu jimxi fit-tul biex iżuru dan is-santwarju jieħdu xi ftit tan-nifs.

Fuq wara tal-knisja nsibu kampnar imdaqqas, mgħammar b'żewġt iqniepen, li għalkemm ċkejknin fid-daqs, jagħmlu ukoll parti mill-istorja ta' din il-knisja. Fuq il-qanpiena l-kbira għad hemm l-annu 1699 u l-arma

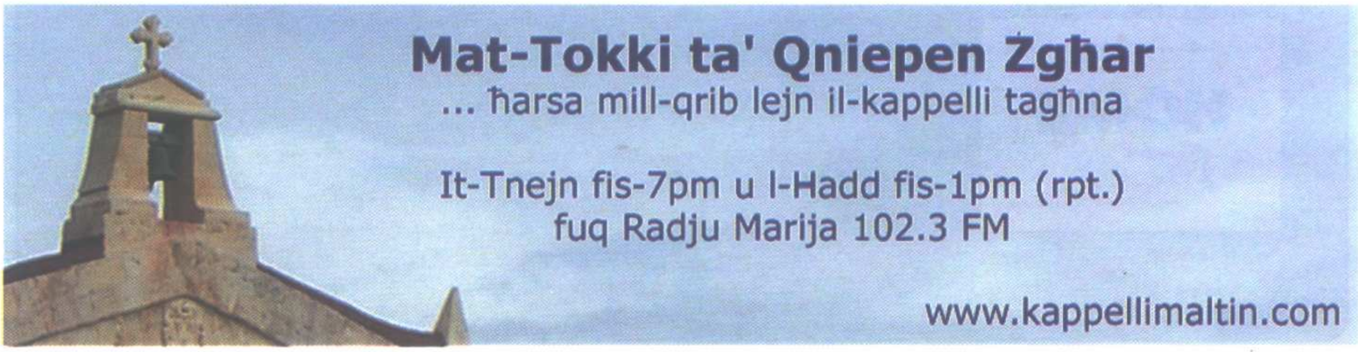

tal-Isqof Cocco Palmieri.

Opri tal-arti f'din il-Knisja

Fil-Knisja tal-Ħlas hemm diversi kwadri ta' pittura, uħud minnhom ta' preġju kbir. Jingħad li t-titular tal-Assunta ħadmu Franġisku Zahra imma x'aktarx dan sar minn xi allievi tiegħu fl-1773. Dan il-kwadru kien sar b'wegħda ta' persuna devota. Fl-apside tal-Knisja hemm pittura li turi l-Inkurunazzjoni tal-Madonna li saret fl-1719 mill-pittur Nerik Arnaud, kif jixhed l-Isqof Gori Mancini. Kwadri oħra li nsibu fil-knisja huma ta' San Tumas, San Sidor, San Pankrazju u d-Duluri.

Fis-sagristija nsibu għadd kbir ta' kwadri tal-wegħdi jew "ex-voto", uħud minnhom antiki u oħrajn iktar riċenti. Dawn jixhdu li nqalgħu grazzji ta' fejqan mill-mard, ħelsien mill-għarqa u ħlas tajjeb. Insibu ukoll ilbiesi ta' trabi li ntbagħtu b'wegħda mill-Kanada. Dan juri li din il-Knisja minn dejjem kienet popolari ħafna ma' l-ommijiet waqt t-tqala.

Il-Festa ta' l-Assunta

Il-festa ta' Marija Assunta, dari kienet issir fil-ġurnata tagħha, fil-15 t'Awwissu, imma wara bdiet issir ħadd wara, b'pompa ikbar. Din kienet tiġbed ammont kbir ta' nies minn Ħal Qormi u Ħaż-Żebbuġ, kif ukoll minn inħawi oħra ta' Malta. Bħal xi uħud mill-knejjes tal-kampanja fil-knisja tal-Ħlas, wara li tispicca l-funzjoni kienu jitqassmu ħbejżiet, qagħaq jew ġellewż u xi tazza nbid. Il-knisja tinsab f'kundizzjoni tajba ħafna, u bħalissa għadu kemm tlesta x-xogħol ta' restawr fuq il-faċċata tagħha. Ħajr lis-Sur Ġorġ Mangion li b'tant dedikazzjoni jieħu ħsieb din il-knisja u li kien hu li tana ħafna informazzjoni fuqha, waqt li ukoll dawwarna magħha.

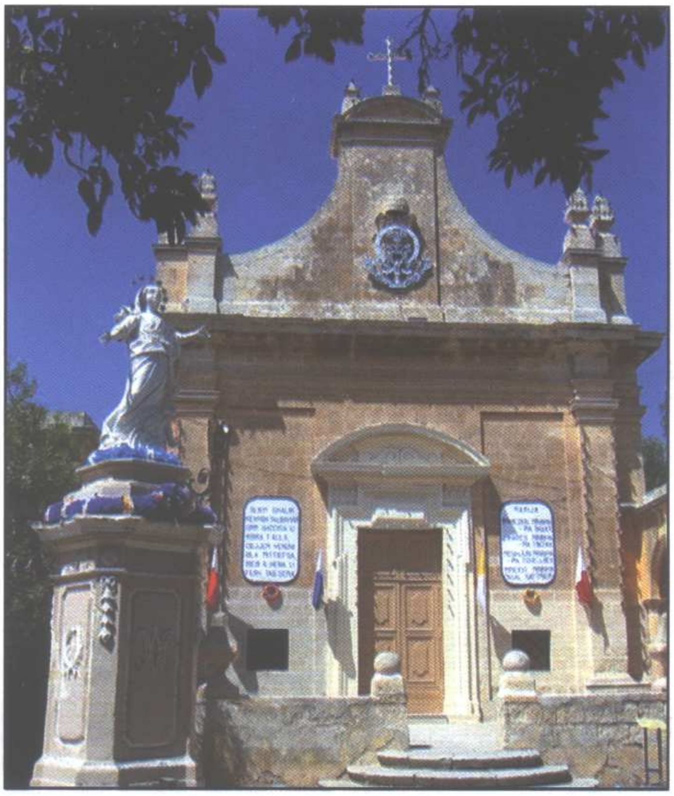

MODULAR INDUSTRIES LTD.

'Modula House', Mill Street, Qormi

Tel: 21492762 Fax: 21441647

Manufacturers of traditional Maltese style balconies, shop facades, aluminium apertures, wrought iron works and roller shutters. A vast range of aluminium wood finishing colours are available

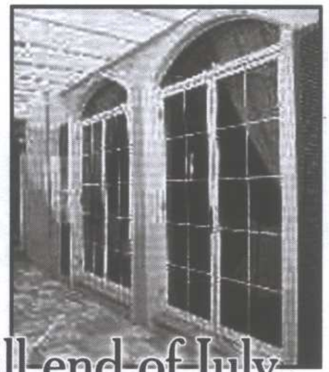

Trade Fair Discounts till end of July

Summer Opening Hours from 7 to 15.15

For free quotes and good service phone mobile 99992762 or e-mail: modular42@yahoo.com

Discover a world of D-I-Y & Home Improvement Solutions

1,200 sq.metres of walk through display area • Thousands of items in stock!
Do-It-Yourself & Home Improvement products • Specialists in timber products and furniture fittings
D-I-Y kitchens and a full range of accessories • Cutting and delivery service available

PM HOBBY PM

D.I.Y. & INDUSTRIAL SUPPLIES CENTRE

Zerafa Street, Marsa. • Tel. 21 225 360, 21 242 688
Open: Mon-Fri from 8 am - 6 pm
Sat from 8.30 am - 12.30 pm
E-mail: sales@pacemercieca.com.mt
Website: www.pacemercieca.com.mt